

Základy zpracování geologických dat

R. Čopjaková

- Předmět je zaměřen na získání teoretických základů statistické analýzy numerických dat v geologických vědách a její praktické provádění pomocí programu Microsoft Excel

Zpracování geologických dat

- **Úvod.** Sběr dat. Analýza a výběr dat. Vlastní zpracování dat, grafická prezentace.
- **Popis jednorozměrných statistických souborů.** Náhodný výběr, Uspořádání dat zákl. souboru - rozdělení četností. Četnost absolutní, relativní, kumulativní.
- **Základní typy rozdělení četností** - rozdělení četností u geologických jevů.
- **Základní statistické charakteristiky.** Míry polohy - aritmetický průměr, medián, kvantily, modus; Míry variability - rozptyl, směrodatná odchylka, variační rozpětí; bodové a intervalové odhady.
- **Testování statistických hypotéz** - Základní pojmy a postup testování. Základní parametrické a neparametrické testy.
- **Vzájemné vztahy veličin** - Regresní analýza a korelační analýza.

Doporučená literatura

- Brázdil, Rudolf - Kolář, Miroslav - Prošek, Pavel. *Statistické metody v geografii*. Brno : Masarykova univerzita Brno, 1993. 177 s.
- Brázdil, Rudolf. *Statistické metody v geografii : cvičení*. 3. vyd. Brno : Vydavatelství Masarykovy univerzity, 1995. 177 s.
- Sattran, Vladimír - Soukup, Blahomil. *Použití matematických metod v geologii*. Vyd. 1. Praha : Ústřední ústav geologický v Akademii, 1973. 153 s.
- *Biostatistika*. Edited by Karel Zvára. 1. vyd. Praha : Univerzita Karlova-Vydavatelství Karolinum, 2001. 210 s.
- Hanousek, Jan - Charamza, Pavel. *Moderní metody zpracování dat : matematická statistika pro každého*. 1. vyd. Praha : Grada, 1992. 210 s.

- Při statistickém zkoumání nás zajímají hromadné jevy a procesy, u kterých zkoumáme zákonitosti, které se projevují u velkého počtu prvků.
 - Petrologie - celohorninové analýzy, mineralogie - analýzy minerálů
 - Geochemie, hydrologie - kontaminace půd, vod atd.
 - Pórovitost, hustota hornin
 - Měření geologickým kompasem
 - Měření morfologických parametrů na schránkách organismů
- Prvky zkoumání nazýváme statistické jednotky.
- Pozorováním nebo měřením hodnot zkoumaného znaku (veličiny) na několika statistických jednotkách získáme datový soubor.
- **Statistický soubor jednorozměrný**, jestliže sledujeme jeden znak - stanovení stáří, pórovitost
nebo **vícerozměrný**, pokud sledujeme více znaků - celohorninové analýzy, chemické analýzy minerálů
- statistické znaky:
 - kvantitativní, popsané číselnou hodnotou (průtok, stáří, hustota);
kvantitativní pořadové - např. stupeň vybělení horniny
 - kvalitativní, popsané vlastnostmi (barva)

Statistický soubor: z pohledu úplnosti

- **základní soubor** je soubor všech statistických jednotek
- **výběrový soubor** je vybraná část ze základního souboru

- **Základní soubor** není vždy k dispozici (např. změřit všechny objekty je časově nebo finančně neúnosné nebo nemožné).
- Data pak zobrazují jen část objektů (**výběrový soubor**), avšak my chceme získat obraz o parametrech celého základního souboru. Z výběrového souboru samozřejmě nemůžeme určit přesné parametry základního souboru, ale pouze jejich **odhady**.

- rozsah základního (výběrového) souboru je počet jednotek v souboru; n = počet statistických jednotek

Zpracování kvantitativních dat

- Grafické zpracování - správné čtení a interpretace
 - Funkce - lineární, kvadratické, logaritmické, exponenciální
- Početní - míry polohy a variability - např. aritmetický průměr, směrodatná odchylka, minimum, maximum,

aritmetický průměr

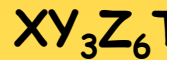
$$\bar{x} = \frac{1}{n} (x_1 + x_2 + \dots + x_n) = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i$$

- Vzájemné vztahy a závislosti

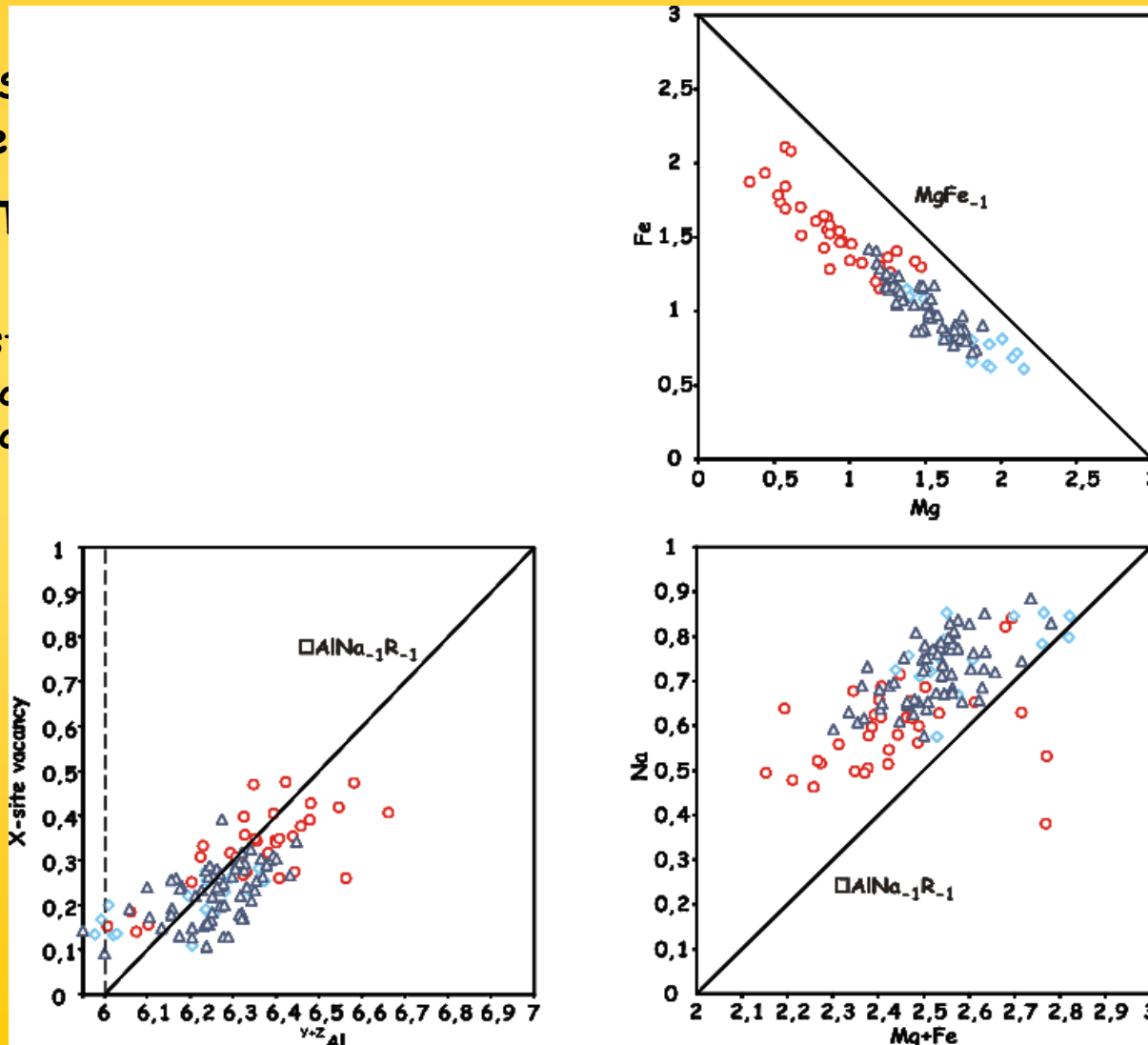
Grafické zpracování dat - bodové grafy

dva soubory dat - hodnoty pro osy x, y
nejčastěji při hledání závislostí mezi 2 soubory dat

např. substituční
substituce

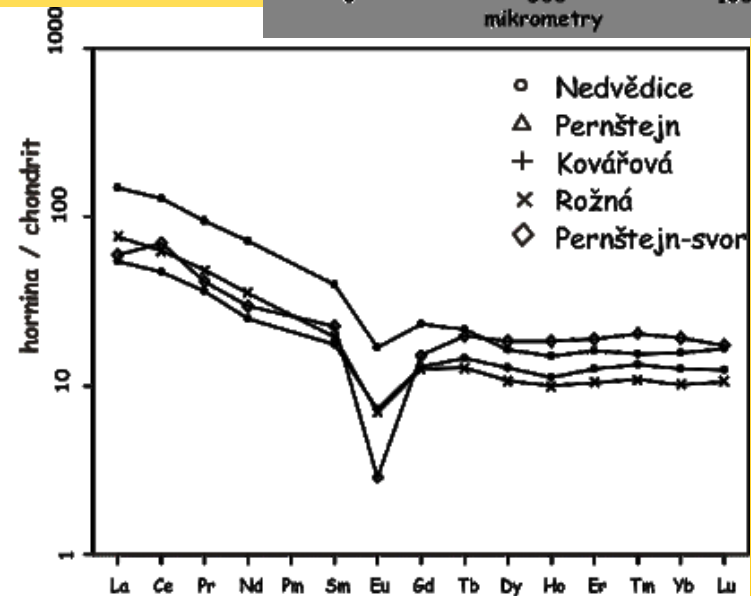
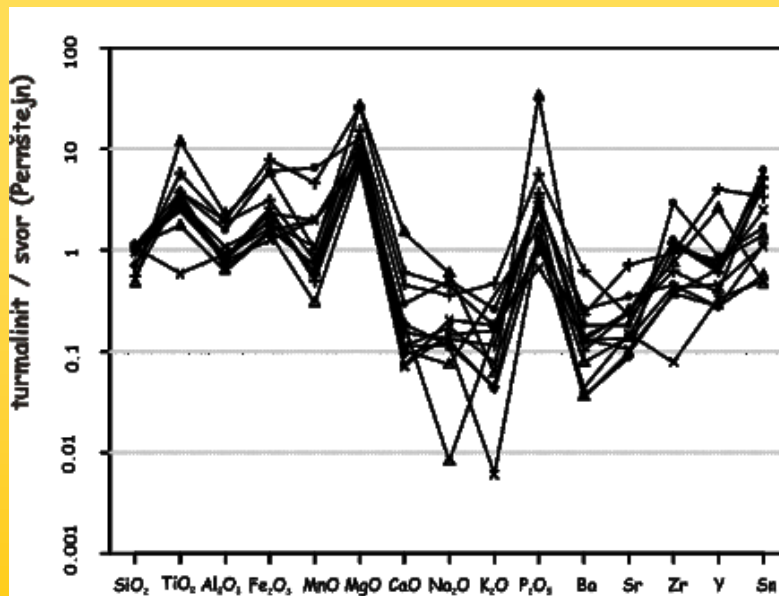
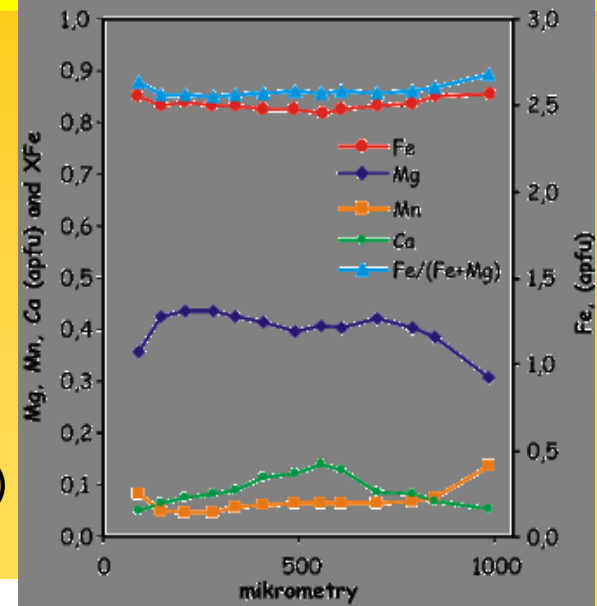
- dva substituční
substituce
substituce

Grafické zpracování dat - spojnicově

soubor dat - hodnoty na ose y
osa x - popisky

např. zonálnost v minerálech (v granátu)

např. celohorninové chemické složení

Grafické zpracování dat - sloupcové grafy

sloupcové grafy - např. histogram = graf rozdělení četností

histogram rozdělení četností pro stáří hornin

Osa y - četnosti

Osa x - intervaly

monomodální rozdělení (jedno maximum)

bimodální rozdělení (dvě maxima)

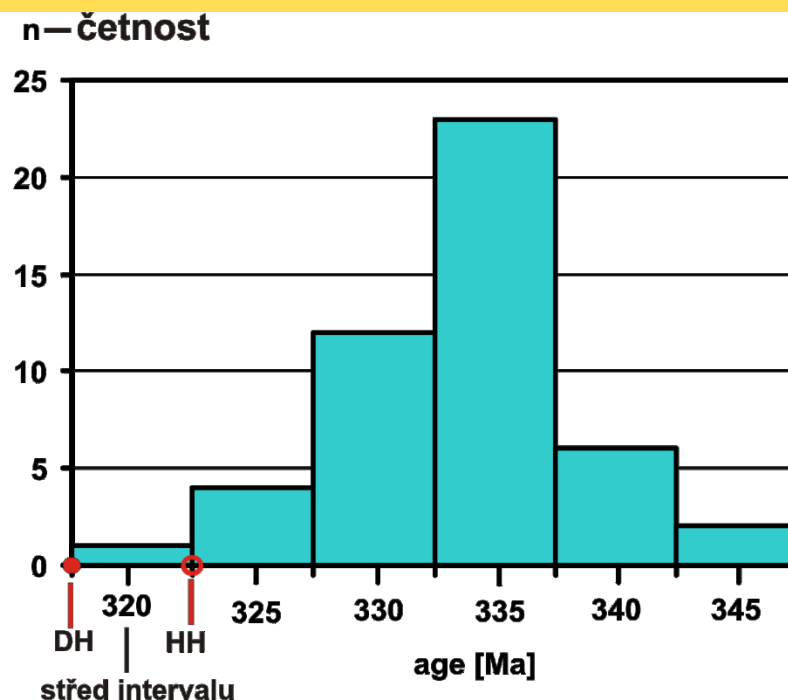
Zpracování kvantitativních dat-jednorozměrné soubory

Tvorba histogramu

- soubor dat: x_1, x_2, \dots, x_n ,
- soubor uspořádáme podle velikosti
- stanovení intervalů (počet intervalů k)
- dolní hranice třídy (DH)
- horní hranice třídy (HH)
- střed třídy je průměr horní a dolní hranice třídy
- šířka třídy (h) je rozdíl horní a dolní hranice třídy - (5 Ma)

Máme soubor 48 analýz - výsledky datování monazitu

střed int	dolní hranice	horní hranice	četnost abs.
320	317,5	322,5	1,00
325	322,5	327,5	4,00
330	327,5	332,5	12,00
335	332,5	337,5	23,00
340	337,5	342,5	6,00
345	342,5	347,5	2,00

Tvorba histogramu

- najít logické hledisko pro stanovení šířky intervalu (třídy) nebo počtu intervalů
- šířka intervalů nemusí být konstantní - často zejména krajní intervaly jsou širší, případně neomezené
- počet intervalů musí být takový, aby vynikly podstatné a charakteristické rysy souboru
- jednoznačnost přiřazení statistických jednotek do určité třídy
- Pravidla pro stanovení šířky či počtu intervalů:

Sturgersovo pravidlo $K = 1 + 3,3 \log n$

$$k = \sqrt{n}$$

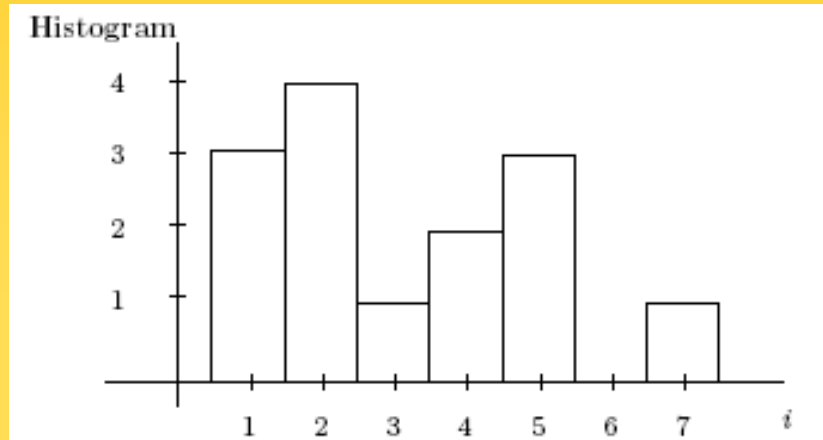
$$k = \text{celá část } (5 * \log n)$$

kde k je počet intervalů a n je rozsah souboru

$$0,05R \leq h \leq 0,08R$$

kde h je šířka intervalu a R variační rozpětí tj. $R = X_{\max} - X_{\min}$

histogram (sloupcový graf)

polygon četností (spojnicový graf)

